

netwerk bewust verbruiken

Memorandum voor de federale overheid 2007-2011

Tien prioriteiten voor de volgende legislatuur

Netwerk Bewust Verbruiken vzw (NBV) is een **informatie- en actienetwerk** dat mens- en milieubewust verbruiken mogelijk wil maken en stimuleren. Het NBV werd door een groot aantal consumenten-, derdewereld- en milieuorganisaties midden 1998 opgericht om een antwoord te bieden op de stijgende interesse in duurzame consumptie. Begin 2007 heeft *Netwerk Bewust Verbruiken* 39 leden. Alle lidorganisaties scharen zich achter de NBV-standpunten waarin gewezen wordt op de mogelijkheden om via een andere consumptie te werken aan een duurzamere wereld. Door middel van campagnes, projecten, wederzijdse ondersteuning van initiatieven van lidorganisaties en informatie-uitwisseling sensibiliseert NBV de Vlaamse consument.

Voor het *Netwerk Bewust Verbruiken* is de basisdoelstelling van de economie ervoor te zorgen dat de **reële behoeften van mensen** worden vervuld. Goederen en diensten moeten kwalitatief zijn, betaalbaar voor iedereen en op een ecologisch én sociaal verantwoorde manier tot stand komen. Een economie die bijdraagt tot het welzijn van huidige en volgende generaties, in het noorden én het zuiden, spoort samen met duurzame ontwikkeling. Een dergelijke economie zal rekening houden met de grenzen van de milieugebruiksruimte.

Het *Netwerk Bewust Verbruiken* is ervan overtuigd dat consumenten mogelijkheden hebben om het verduurzamen van onze economie mee te helpen realiseren. Via hun **eigen consumptiegedrag** geven ze belangrijke signalen aan producenten en overheid. Intussen kiezen ook meer en meer bedrijven bewust, of onder druk van de consument, voor duurzaam ondernemen.

De beleidsvoerders van de volgende legislatuur staan voor enorme uitdagingen: de klimaatverandering, de energiebevoorrading, het verlies aan biodiversiteit, de wereldwijde ontbossing, de verspreiding van diverse schadelijke stoffen die onze gezondheid in het gedrang brengen, de steeds groter wordende kloof tussen arm en rijk in het zuiden en bij ons, de vergrijzing, de werkloosheid,...

Het *Netwerk Bewust Verbruiken* vraagt de politici te zoeken naar **creatieve oplossingen** voor deze problemen. De problemen vergen een aanpak die leidt tot een definitieve ommekeer van de huidige niet-duurzame economie naar een realistische economie die rekening houdt met wat het milieu aankan, die ten dienste staat van de mens, die rekening houdt met de toekomstige generaties en die solidair is met het zuiden en de zwakkere bevolkingsgroepen (op vlak van koopkracht, positie in de maatschappij en kwetsbaarheid). Het NBV vraagt dat de volgende regering radicale keuzes durft te maken om duurzame ontwikkeling voor iedereen mogelijk te maken!

We vragen dat de duidelijke keuze voor **duurzame ontwikkeling** weerspiegeld wordt in het nieuwe regeerakkoord. Duurzame ontwikkeling moet het algemene kader vormen. Het vergt een coherent beleid, dat rekening houdt met de ruime gevolgen van elke beleids optie, en waarbij de verschillende beleidskeuzes op elkaar zijn afgestemd. Het bestaande institutionele kader voor duurzame ontwikkeling moet verder worden versterkt en verfijnd en bovendien is er nood aan een breder draagvlak. Het *Netwerk Bewust Verbruiken* vraagt dat er in het beleid van de **volledige regering** rekening wordt gehouden met duurzame ontwikkeling. Indien er een minister of staatssecretaris voor duurzame ontwikkeling komt, dient deze de coördinatie op zich te nemen voor de implementatie ervan. Eén van zijn/haar taken zal betrekking hebben op de opmaak en vervolgens het waken over de uitvoering van de reeds lang aangekondigde nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling. Gezien het belang van participatie, dient deze minister er ook over te waken dat alle belangengroepen voldoende betrokken worden. Dit zou, mits enige aanpassingen, kunnen via de Federale

Raad Duurzame Ontwikkeling (FRDO), waar veel intenser beroep op kan worden gedaan door alle Ministers. Algemeen dient ook verder werk te worden gemaakt van de implementatie van eerdere federale plannen duurzame ontwikkeling. Het *Netwerk Bewust Verbruiken* verwacht van het derde federale plan dat het coherenter is en ambitieuze, sectoroverschrijdende lange termijn doelstellingen bevat.

Een degelijk institutioneel kader voor duurzame ontwikkeling vormt de basis voor het werken aan een beleid, dat ook duurzame consumptie mogelijk maakt. Het *Netwerk Bewust Verbruiken* heeft z'n verwachtingen voor de volgende legislatuur samengevat in de volgende **tien punten**.

1) Recht op goede informatie voor de consument

Goede informatie is een minimum voorwaarde om als consument bewust te kunnen kiezen. Over de kenmerken van een product valt heel wat te vertellen. Hoe scoort een product in z'n levensloop van grondstof tot afval? Zijn er gezondheidseffecten tijdens de productie of het gebruik ervan? In welke arbeidsomstandigheden is het product, doorheen zijn productieketen, vervaardigd? Momenteel is er **onvoldoende informatie** beschikbaar over de milieu-aspecten van de producten die we consumeren. En het is nog veel erger gesteld met de informatie over de sociale omstandigheden waarin een product tot stand komt en verhandeld wordt.

Goede informatie is correct, eerlijk en volledig. Men kan soms informatie vinden op de etiketten van producten, op websites van producenten, via productfolders, en soms door het opvragen van product- of veiligheidsfiches, voor zover die beschikbaar zijn. Vaak dragen producten een label, maar niet alle labels zijn even betrouwbaar. Sommige ervan worden door de producent(en) zelf in het leven geroepen om zichzelf of hun product – niet altijd terecht – in een positief daglicht te plaatsen. De veelheid aan labels en onbeschermd claims (milieuvriendelijk, natuurlijk,...) brengt de consument in verwarring.

Uiteraard zijn er ook **betrouwbare labels**, die door een derde (bv. de overheid, een NGO) worden toegekend en gecontroleerd op basis van een reeks duidelijke en vooraf bepaalde criteria. Sommige van deze labels verdienen betere ondersteuning vanwege de overheid. Hierbij kunnen twee wegen bewandeld worden. Enerzijds zijn er labels die als doel hebben de gangbare sector op te tillen naar een hoger duurzaamheidsniveau (bv. voedsel geproduceerd met minder pesticiden); anderzijds zijn er labels die verwijzen naar een topniveau (bv. biologische voeding). Beide types verdienen de nodige aandacht van de overheid.

Goede informatie is **toegankelijk**. Ook al zou het een enorme stap vooruit zijn indien er meer transparantie bestaat over de samenstelling en de levensloop van een product, het technisch karakter van zo'n informatie schrikt veel mensen af. Soms bevat het verpakkingsmateriaal een gecodeerde en enkel door professionelen leesbare boodschap of klassering, waar je als consument helemaal niets mee kan aanvangen. Soms mist een goedbedoeld initiatief zijn doel. Zo is de verplichte ingrediëntenlijst op cosmetica op zich zeer positief en moet zo'n verplichting zelfs worden uitgebreid tot andere productgroepen (bv. schoonmaakmiddelen en bouwproducten). Maar er is zeker en vast ook nood aan bijkomende informatie voor consumenten om die etiketten te kunnen interpreteren. De overheid zelf, maar ook consumenten- en andere middenveldorganisaties kunnen daar een belangrijke rol bij spelen.

Een permanente **informatielijn** (elektronisch, telefonisch en schriftelijk), vergelijkbaar met de Nederlandse Milieuentraal, en/of een netwerk van informatiewinkels zijn interessante oplossingen om de bestaande (en toekomstige) informatie over producten te helpen interpreteren. Hoewel die enkel kunnen functioneren indien de nodige informatie ook beschikbaar is! Ingrediëntenlijsten zijn hierbij alvast een mogelijkheid!

Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur dat

- **tegen 2011 alle schoonmaakmiddelen en bouwproducten (verven, vernissen, lijmen,...) een volledige ingrediëntenlijst bevatten.**
- **tegen 2011 er een permanente en officieel erkende informatielijn bestaat waar consumenten elektronisch, telefonisch en schriftelijk bij terecht kunnen voor informatie over sociale, fair trade en ecologische labels en voor de interpretatie van bestaande productinformatie.**

- **er tegen 2011 een betere bescherming is voor claims zoals “milieuvriendelijk”, “natuurlijk”, “bio(logisch)” (bij niet-voedingsproducten), enz...**
- **de federale overheid onderzoekt welke labels, naast het Europese ecolabel, voor erkenning en ondersteuning geschikt zijn. Hierbij moet ook aandacht zijn voor labels met sociale criteria en voor eerlijke handel.**
- **meer middelen worden uitgetrokken voor de promotie en de bekendmaking van een door-dachte selectie van labels rond aspecten van duurzaamheid.**

2) De juiste prijs betalen

In een gezonde economie heeft elk product een juiste prijs: een prijs die **alle betrokkenen in de keten van het productieproces voldoende inkomen geeft** om op een zinvolle manier hun taak uit te voeren. Indien een product of dienst onder die correcte prijs wordt verkocht, dan gaat dit ten koste van het milieu, de producenten, de handelaars of de consument. Als de kosten aan het milieu niet correct ingerekend worden, producten aan te lage lonen worden geproduceerd of transportkosten niet volledig betaald worden, kunnen producten onder hun reële prijs verkocht worden. Duurzamere producten of diensten zijn dan meestal duurder dan hun gangbare tegenhangers, net omwille van het feit dat milieu- en sociale kosten niet of in veel mindere mate worden afgewenteld op de maatschappij. Voor veel consumenten is de hogere prijs een drempel om duurzaam te kopen. Die hogere prijs heeft in vele gevallen ook voor gevolg dat duurzame producten slechts een beperkte nichemarkt bereiken. Fiscale instrumenten moeten dan ook worden ingezet om tot een juistere prijs te komen.

Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur dat

- **tegen 2011 de slimme kilometerheffing algemeen is ingevoerd.**
- **België er bij Europa op aandringt om een verlaagde BTW mogelijk te maken voor duurzame producten en diensten: producten met een label, zonneboilers, fotovoltaïsche cellen, passiefhuizen in nieuwbouw, warmtepompen, producten afkomstig van eerlijke handel,...**
- **er tegen 2011 een ecotaks is op verpakkingen op basis van een LCA van de materialen, en rekening houdende met de herbruikbaarheid van de verpakking. De ecotaks dient niet om de staatskas te spijsen maar beoogt een effectieve gedragsverandering.**
- **België pleit voor een Europese kerosinetaks. Intussen wordt alvast werk gemaakt van een kerosinetaks voor binnenlandse vluchten.**
- **in 2011 geen belastingsvoordelen meer bestaan voor privégebruik van bedrijfswagens.**

3) Duurzaam consumeren voor iedereen mogelijk : arm en rijk, noord en zuid!

Aangezien duurzame producten en diensten veel beter de externe kosten internaliseren, zijn ze vaak duurder dan de gangbare. Dit heeft mee voor gevolg dat ze vaak slechts in aanmerking komen voor een **nichemarkt**. Indien dan bijvoorbeeld subsidies worden gegeven voor passiefhuizen, dan is het zonneklaar dat hier ook slechts een beperkt aantal mensen mee bereikt zal worden.

Soms zijn maatregelen niet alleen goed voor het milieu, maar op middellange termijn ook voor de portemonnee. Denk maar aan het isoleren van huizen, het plaatsen van dubbel glas, e.d. Voor **mensen met een laag inkomen** zijn dergelijke investeringen vaak net dat ietsje teveel, ook al wint men de investering na enige tijd dubbel en dik terug. Ook fiscale hefboomen missen bij deze doelgroep hun effect. Voor **huurders** is het ook niet steeds evident om energiebesparende maatregelen te treffen in huis.

Bewustmakingscampagnes, inclusief die van de overheid, bereiken soms maar een beperkte groep consumenten. Bepaalde doelgroepen worden gemakkelijk uit het oog verloren (bv. lagere inkomens,

allochtonen,...). Nochtans heeft **iedereen** baat bij duurzame voeding of een gezonde woning! Meer middelen zouden beschikbaar moeten zijn voor informatiecampaagnes over duurzame consumptie, waarbij alle doelgroepen bereikt worden. Hiervoor zou een fonds voor de promotie van duurzame ontwikkeling opgericht moeten worden, dat bijvoorbeeld gefinancierd wordt met een speciale belasting op reclame.

België moet ook zijn steentje bijdragen om duurzame consumptie **in het zuiden** te vergemakkelijken. Wat niet goed is voor onze gezondheid is ook niet goed voor de gezondheid van de mensen in het zuiden. Pesticiden die bij ons niet meer gebruikt mogen worden, zouden ook niet meer geproduceerd mogen worden voor export. Versleten en milieuvervuilende auto's worden nog steeds gedumpt in ondermeer Afrika. Dezelfde kritiek geldt voor een deel van ons elektronisch afval: kapotte gsm's, computers, oude frigo's, inclusief de schadelijke stoffen die ze bevatten, eindigen vaak in het zuiden.

Ook moet paal en perk gesteld worden aan de dumping van voedseloverschotten op de wereldmarkt die de lokale markten in het zuiden ontwrichten. Vrijmaking van de landbouwmarkten mag niet ten koste gaan van duurzame productie in het zuiden.

Het Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur dat

- voor gezinnen uit kansengroepen bijkomende ondersteuningsmaatregelen ontwikkeld worden om deze doelgroep ook toe te laten de nodige ingrepen met het oog op duurzaamheid in de woning uit te voeren.
- er een fonds voor de promotie van duurzame ontwikkeling komt, bijvoorbeeld gefinancierd met een speciale belasting op reclame.
- bewustwordingscampagnes meer oog hebben voor de moeilijker bereikbare groepen in de maatschappij.
- de nodige maatregelen worden getroffen om huurhuizen die niet voorzien zijn van dubbele beglazing op termijn geen toegang meer te geven tot de private huurmarkt. Om te vermijden dat dit leidt tot verhoging van de huurprijzen, worden deze onderworpen aan een maximum plafond.
- alle nieuw te bouwen sociale woningen goed geïsoleerde huizen zijn, waarbij gebruik is gemaakt van gezonde materialen.
- er maatregelen komen om de export van niet-duurzame producten (en in een aantal gevallen afval) aan banden te leggen en te controleren.
- België in WTO-context het standpunt inneemt dat ontwikkelingslanden het recht hebben om hun landbouwproducten, die belangrijk zijn voor voedselzekerheid, inkomenszekerheid en plattelandsontwikkeling, te beschermen.
- alle middelen die ingezet worden binnen ontwikkelingssamenwerking gescreend worden op hun bijdrage tot duurzame productie en consumptie.

4) Een betere bescherming voor kwetsbare consumenten

Terwijl er nauwelijks middelen bestaan voor informatiecampaagnes over duurzaam consumeren, worden consumenten dagelijks belaagd met **reclameboodschappen** om juist zoveel mogelijk te consumeren. Jaarlijks worden enorme bedragen besteed aan reclame. Vooral jongeren en, ironisch genoeg, minder koopkrachtige mensen zijn daar de dupe van.

Reclame waarin **valse beweringen** worden gedaan moet meer aan banden worden gelegd. Vrijwillige initiatieven met autodisciplinaire toepassing volstaan hierbij niet. De Jury voor Eerlijke Handelspraktijken beoordeelt immers alleen maar de reclame die via de media wordt verspreid en dus geen etikettering, laat staan reclame via internet.

Via kredietsystemen allerhande lijkt alles op het eerste zicht mogelijk. Kredietsystemen zetten mensen nog meer aan tot overmatig consumptiegedrag, wat in een aantal gevallen leidt tot **overkreditering** en op termijn tot torenhoge schulden. Ook al bestaat er een verbod op bepaalde types reclame voor consumentenkrediet, toch blijkt uit de praktijk dat die wetgeving ernstig met de voeten wordt getreden. De effecten van de verkoop op krediet en de kredietkaarten die de grootwarenhuizen in het leven hebben geroepen, dienen te worden geëvalueerd.

Het Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur dat

- **middelen worden vrijgemaakt om informatie- en sensibilisatiecampagnes over de problematiek van overkreditering te financieren.**
- **het toezicht op de wetgeving inzake het consumentenkrediet zal worden opgedreven.**
- **in 2011 misleidende (milieu- of duurzaamheids)reclame niet langer met vrijwillige codes wordt te lijf gegaan maar met een duidelijk regelgevend kader.**
- **middelen worden vrijgemaakt voor sensibilisatie van jongeren over de manipuleertechnieken die kunnen worden toegepast bij reclame.**

5) Recht op eerlijke en gezonde voeding

Het **eetgedrag** in België is verre van optimaal. Teveel vetten, teveel (verborgen) suikers en te weinig groenten. Dit ongezonde eetgedrag wordt gestimuleerd via agressieve marketingpraktijken. Vooral jongeren zijn er gevoelig voor.

Natuurlijke voeding geniet onze voorkeur. Verrijkte voeding is bewerkt voedsel waaraan mineralen en vitamines toegevoegd worden. Ongezonde voeding, zoals junkfood met een te hoog suiker-, vet- en zoutgehalte, wordt vaak vermomd als gezonde voeding door deze toevoegingen. Via ongegronde voedingsclaims wordt de consument op het verkeerde pad gezet.

Overheidscampagnes kunnen worden ingezet om een gevarieerder dieet aan te moedigen: voldoende groenten, fruit en niet teveel vlees. Dit is nodig om op een natuurlijke manier voldoende vitamines en mineralen te verkrijgen. En het kan ook **duurzamer**. Meer seizoensgebonden en streekeigen producten zorgen voor minder transport. Ook biologische voeding verlaagt de voedselvoetafdruk. Er is iets meer arbeid voor nodig is, maar chemische pesticiden en meststoffen worden niet gebruikt. Het kan er ook wat eerlijker aan toegaan: producenten, zowel hier als in het zuiden, verdienen een eerlijke prijs voor het voedsel dat ze geproduceerd hebben.

Inzake **voedselveiligheid** werden er via het Federale Voedselagentschap (FAVV) verschillende maatregelen getroffen. Toch zijn er nog bezorgdheden. De jaarlijkse controles, zowel in België als in andere Europese landen, tonen aan dat meer dan de helft van de groenten en het fruit op de markt nog resten van pesticiden bevatten. Dit geldt zowel voor de voedingsproducten die bij ons geteeld zijn als deze die geïmporteerd worden. Algemeen is de gangbare landbouw te sterk afhankelijk van pesticiden.

Het *Netwerk Bewust Verbruiken* stelt ook vast dat de algemene hygiënenormen van het FAVV en de wijze waarop moet worden aangetoond dat daaraan wordt voldaan, teveel vertrekken van de kenmerken van een industrieel bedrijf. Er wordt geen rekening gehouden met de kenmerken van de **kleine artisanale boeren** en hoeveproducenten die vooral geconfronteerd worden met een enorme administratieve last. Sommige bedrijven komen hierdoor in de moeilijkheden, ook al leveren ze nog steeds een kwalitatief volwaardig product. Er is reeds een aanpassing van de wetgeving op de autocontrole en de traceerbaarheid voorzien voor de kleine artisanale bedrijven, maar om echt positieve effecten te hebben moet deze aanpassing nog vertaald worden in concrete leidraden (Gidsen voor goede praktijken, autocontrole gidsen). Op dit moment zijn er geen duidelijke richtlijnen, wat leidt tot rechtsonzekerheid.

Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur

- **dat er tegen 2011 reglementering komt in verband met verrijkte voeding. Voedingswaarde claims krijgen hierbij een duidelijk wettelijk kader.**
- **dat er bewustwordingscampagnes worden opgezet over gezonde, gevarieerde, eerlijke en ecologische voeding, zowel door de overheid zelf als door het middenveld met steun van de overheid.**
- **dat het FAVV meer aandacht besteed aan de problematiek van de pesticidenresidu's, en streng optreedt bij overschrijdingen.**
- **aangepaste autocontrolelidsen voor hoeveproducten en kleinschalige landbouw, die rekening houden met de specifieke kenmerken ervan zonder in te boeten aan de kwaliteitskenmerken.**
- **dat bij het volgende pesticidenreductieprogramma meer aandacht gaat naar de vermindering van de afhankelijkheid van pesticiden.**

6) Naar een strategie voor duurzaam productbeleid

Tijdens de **levensloop van een product**, vanaf het winnen van de grondstoffen, de productiefase, het gebruik ervan tot de verwijdering, is er een impact op het leefmilieu. Dit kan gaan van uitputting van hulpbronnen, verontreiniging, tot aantasting van ecosystemen. Bovendien heeft de productie, consumptie en verwijdering van producten ook sociale gevolgen. Denk maar aan het al dan niet respecteren van arbeids- en mensenrechten, tewerkstelling, gezondheid, enz. En uiteraard zijn er ook economische aspecten aan verbonden, zoals de (al dan niet transparante) prijsopbouw van het product en de al dan niet eerlijke handel in de levensloop van het product.

Het op poten zetten van een **geïntegreerd productbeleid** dat met de ecologische, sociale en economische gevolgen van producten rekening houdt is geen eenvoudige taak. Bij een geïntegreerd productbeleid worden verschillende (juridische, economische en sociale) beleidsinstrumenten ingezet om tot optimale producten te komen. Dit zijn producten die in sociaal rechtvaardige omstandigheden zijn geproduceerd, weinig energie vergen, geen stoffen bevatten die schadelijk zijn voor onze gezondheid of moeilijk afbreken in het milieu, en eerlijke verhandeld zijn tussen de actoren in de productketen. Na gebruik creëren deze producten zo weinig mogelijk of liefst geen afval. Onderdelen of materialen ervan kunnen opnieuw worden ingezet in de economie. Dit is het "cradle to cradle" principe: alle grondstoffen worden ofwel volledig door de natuur terug opgenomen zonder schade aan te richten ofwel opnieuw gebruikt in de maatschappij.

Het concept van **maatschappelijk verantwoord ondernemen** heeft hier ook een belangrijke functie. Duurzame producten en diensten komen tot stand in een context van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Tijdens de vorige legislatuur is met het actieplan voor MVO een stap in de goede richting gezet. Maar de dertien maatregelen voor de overheid en de bedrijfswereld zijn slechts gebaseerd op vrijwillig engagement.

Reeds jarenlang wordt een **strategie voor duurzaam productbeleid** aangekondigd. In de realiteit is daar nog niets van terecht gekomen. Nochtans is een planmatige aanpak nodig. Zo kan men werken aan doelstellingen op lange termijn. De strategie voor duurzaam productbeleid moet de aanzet zijn voor een bevoegdheidsoverschrijdend beleid: voor het inzetten van de verschillende relevante beleidsinstrumenten zullen immers verschillende federale departementen moeten worden aangesproken. Bovendien zullen belangrijke bevoegdheden ook bij de gewesten liggen.

Bij een strategie productbeleid moeten doelstellingen **op langere termijn** worden geformuleerd. Dit neemt uiteraard niet weg dat die ook op kortere en middellange termijn resultaten moet opleveren. Een aantal voor de hand liggende maatregelen dienen in elk geval voor het einde van de legislatuur te worden getroffen.

Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur

- dat in de eerste helft van de legislatuur een strategie voor duurzaam productbeleid wordt goedgekeurd door de regering. Deze strategie bevat concrete doelstellingen voor prioritaire producten zoals voertuigen, constructiematerialen, elektrische en elektronische apparatuur en verpakkingsmaterialen.
- dat energieverslindende producten waarvoor alternatieven bestaan, worden vervangen. In 2011 zijn er geen gloeilampen meer op de Belgische markt. Hetzelfde geldt voor elektrische huishoudelijke apparatuur zonder tenminste een A-label. België trekt hierdoor een proces binnen Europa (mee) op gang.
- dat de federale regering op Europees niveau ervoor pleit dat de CO₂-uitstoot van nieuwe wagens die na 2012 op de markt worden gebracht lager is dan 120 g/km; in 2020 is die lager dan 80 g/km.
- dat bijkomende regulerende en economische instrumenten worden ingezet om maatschappelijk verantwoord ondernemerschap breder ingang te doen vinden.
- dat België, bij het Europese overleg i.v.m de uitvoering van de nieuwe Europese chemiereggeving (Reach) steeds onze gezondheid en het leefmilieu als prioritaire doelstelling beschouwt. Uitgangspunt moet zijn: schadelijke stoffen waarvoor betere alternatieven bestaan moeten van de markt worden verwijderd.
- meer middelen en mankracht voor de handhaving van reeds bestaande productnormen.

7) Duurzame innovatie stimuleren

België moet een voorbeeld worden op vlak van het **stimuleren van duurzame innovatie**. Terwijl de bedrijfs wereld een pleidooi houdt voor innovatie in het algemeen, voegt NBV daar een kwalitatief element aan toe. Geen innovatie zondermeer, maar innovatie die oplossingen biedt voor de vele uitdagingen waar we nu voor staan. Innovatie met het oog op dematerialisatie met een factor 4 (wereldwijd) en bij ons zelfs met een factor 10 is prioritair. Via ecodesign gericht op afvalpreventie, hergebruik en recyclage bijvoorbeeld. Of onderzoek naar alternatieve energievormen. Ook het onderzoek naar duurzame landbouwtechnieken moet worden gestimuleerd met het oog op het vermijden van pesticidengebruik of een overmaat aan meststoffen en energie. Het wetenschappelijk onderzoek moet algemeen veel meer in die duurzame richting worden gestuurd. Onderzoek met duidelijke duurzaamheidsdoelstellingen moet absolute voorrang krijgen.

Nieuwe technologieën voor nieuwe uitdagingen moeten worden gestimuleerd, maar men moet ook waakzaam blijven voor de eventuele **neveneffecten**. Soms lijken bepaalde technologieën op het eerste zicht interessant, maar pas achteraf blijken er ook nadelen aan verboden te zijn. Het is dus belangrijk om steeds met randvoorwaarden rekening te houden. Onderzoek naar mogelijke neveneffecten moet uiteraard in een vroeg stadium gebeuren.

België heeft ook haar bijdrage tot duurzame productie en consumptie **in het Zuiden**. Het kan bijvoorbeeld niet dat investeringen hier aan bepaalde criteria moeten voldoen, terwijl Belgische investeringen in het Zuiden aan de slag gaan met verouderde of schadelijke technologieën. Dit is bijvoorbeeld relevant in het kader van de CDM-projecten (CDM: Clean Development Mechanism).

Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur

- Dat het Federaal Wetenschapsbeleid duurzaamheidscriteria toepast bij het al dan niet toekennen van middelen voor wetenschappelijk onderzoek.
- promotie voor ecodesign bij bedrijven en in het bijzonder KMO's, gekaderd binnen het concept van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

- dat binnen internationale onderhandelingen wordt gepleit voor duurzame technologie-overdracht en capaciteitsopbouw (training, vorming, netwerken,...).

8) Duurzaam sparen en beleggen mogelijk maken

Bewuste consumenten vinden het belangrijk dat hun spaargeld niet gebruikt worden voor **schadelijke economische activiteiten** (wapenhandel, kernenergie,...) Ze willen het liefst dat hun geld belegd wordt op een duurzame manier, waarbij rekening wordt gehouden met milieu-, sociale en ethische criteria. Dit geldt niet enkel voor hun eigen beleggingen, maar ook o.a voor het pensioensparen via hun werkgever. Maar er zijn nog heel wat knelpunten.

Vooreerst loopt het mank met de **transparantie** over de inhoud van financiële producten. De inhoud van financiële producten zijn de concrete effecten waarin belegd wordt. Essentieel is ook dat bekend gemaakt wordt of en hoe financiële producten sociale, ethische en ecologische criteria toepassen bij hun investeringen. Financiële instellingen maken meer en meer gebruik van het stemrecht dat verbonden is aan de aandelen die ze bezitten of beheren. Of dit op een duurzame wijze gebeurt of vooral met oog op kortetermijnrendementen is onduidelijk. Een (pensioen)spaarder, een klant van een verzekeringsproduct, ... allen hebben recht op deze kenmerkende productinfo. De verplichte transparantie voor pensioeninstellingen, in het kader van de particuliere arbeidsgebonden pensioenregeling (de tweede pensioenpijler), zoals voorzien in de wet van 2003 is in een stap in de goede richting. Deze wet verplicht pensioeninstellingen te rapporteren over het al dan niet gebruiken van ethische, milieu en sociale criteria in hun herbeleggingsbeleid. Dit kan verder uitgebreid worden naar alle andere financiële producten.

Er zijn geen specifieke vereisten voor producten die claimen dat ze vallen onder “**maatschappelijk verantwoord investeren**” (MVI). Wie vandaag een financieel product op de markt brengt, kan geheel zelf bepalen of het maatschappelijk verantwoord, duurzaam of ethisch, is. Bovendien is de verstrekte productinfo ook hier vaak onvoldoende. Gevolg: willekeur en verwarring voor de consument! De financiële sector is zich ten dele van het probleem bewust. Maar de door hen uitgewerkte alternatieven zijn vaak ontoereikend. Ook binnen een zgn. MVI-kader zijn bijvoorbeeld investeringen in controversiële wapenproductie of in bedrijven die systematisch betrokken zijn bij ernstige en bewezen mensenrechtenschendingen nog steeds niet uitgesloten.

Tijdens de aflopende legislatuur heeft België paal en perk gesteld aan de financiering van bedrijven die betrokken zijn bij de handel of productie in anti-persoonsmijnen en clustermunition. Daarmee werd een belangrijk begin gemaakt aan het **stopzetten van investeringen** in praktijken die niet in overeenstemming zijn met overtuiging van de doorsnee bankklant en/of die niet te verzoenen zijn met de maatschappelijke doelstellingen van de overheid. Bijkomende grenzen aan praktijken waar geld aan verdiend mag worden, zijn nodig.

Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur

- dat er voor 2011 een regelgeving is uitgewerkt die zorgt voor een verplichte transparantie voor alle financiële producten.
- dat investeerders verplicht worden aan te geven of en hoe ze rekening houden met ethische, milieu- en sociale criteria in hun beleggingsbeleid.
- dat er een verplichte duurzaamheidsverslaggeving voor beursgenoteerde bedrijven komt.
- bijkomende grenzen aan praktijken waarin geïnvesteerd mag worden, te beginnen met praktijken die niet in overeenstemming zijn met internationale verdragen (bv. mensenrechten, Kyoto,...) en het internationaal humanitair recht.
- dat de overheid initiatief neemt om, in samenwerking met de sector en het middenveld, te komen tot een kwaliteitsvolle transparantie en normering van MVI-producten.

9) De kop niet langer in het zand steken: welvaart meten met een betrouwbare meetlat

Netwerk Bewust Verbruiken vraagt dat onze welvaart op een correcte manier zou worden gemeten. Nu gebeurt dit aan de hand van het **Bruto Nationaal Product (BNP)**. Nochtans heeft het BNP belangrijke gebreken. Het telt eenvoudigweg alle formele economische activiteiten bij elkaar op. Ook activiteiten als gevolg van ziekten, verontreiniging en natuurrampen bijvoorbeeld. Omgekeerd wordt dan weer geen rekening gehouden met positieve activiteiten die zich eerder situeren binnen de informele economie, bv. de zorg van ouders voor hun kinderen of het vele vrijwilligerswerk. En ook de diensten die het milieu ons biedt (zoals propere lucht, zuiver water, een stabiel klimaat) worden niet in rekening gebracht. Het BNP houdt verder ook geen rekening met inkomensverschillen.

Netwerk Bewust Verbruiken vraagt dat, naast de bepaling van het BNP, ook werk zou worden gemaakt van de berekening van de **Index voor duurzame economische welvaart** in België (Index of Sustainable economic welfare, ISEW). De ISEW maakt wel degelijk onderscheid tussen positieve en negatieve economische activiteiten, brengt informele economische bedrijvigheden in rekening, houdt rekening met het natuurlijk kapitaal en neemt de ongelijkheid van de inkomensverdeling mee op. Onderzoek in ondermeer de Verenigde Staten en Groot-Brittannië toont aan dat, ook indien het BNP blijft stijgen, de ISEW op een bepaald moment stagneert en vervolgens afneemt. Intussen bestaan al verschillende afgeleiden van deze index (o.a de Genuine Progress Indicator, GPI).

Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur dat

- **In 2011 de welvaart in België gemeten wordt aan de hand van de Index voor duurzame economische welvaart (ISEW) of een afgeleide daarvan. Deze index vormt de basis voor beleidsbeslissingen.**

10) Werken aan geloofwaardigheid: de overheid als bewuste consument

Een overheid die duurzaamheid hoog in het vaandel draagt, consumeert ook zelf bewuster. Dit is gewoon een kwestie van geloofwaardigheid. Met meer dan 5000 functionarissen die allen voeding, papier, computers en kantoormaterialen verbruiken, gaat het meteen ook over aanzienlijke productstromen. Een **duurzamer consumptiegedrag van de overheid** zal leiden tot het vergemakkelijken van de markttoegang voor duurzame producten. Ook zal de zichtbaarheid en de herkenbaarheid van deze producten vergroten. De keuze van administraties in verband met het uitbesteden van schoonmaakwerk, drukwerk, onderhoud, enz. heeft ook een invloed op de vele diensten die ondernemingen leveren.

Het federale plan duurzame ontwikkeling 2004-2008 kondigde stappen aan om te komen tot een duurzamer consumptiegedrag bij de overheid. Er zou werk gemaakt worden van het installeren van **milieuzorgsystemen** in alle federale overheidsdiensten. Anno 2007 zijn de eerste stappen daartoe gezet. De gids voor duurzame aankopen van de federale overheid is echter erg vaag en niet verregaand genoeg. Het vergt nog veel zoekwerk voor een welwillend econoom om de juiste producten te vinden. Milieuzorgsystemen zijn zowat onbestaande binnen de federale administratie.

Het Netwerk Bewust Verbruiken verwacht van de volgende legislatuur dat

- **tegen 2011, alle federale overheidsdiensten een EMAS certificaat hebben bekomen.**
- **de federale gids www.gidsvoorduurzameaankopen.be verder wordt versterkt, gedetailleerd en gebruiksvriendelijker wordt gemaakt.**
- **er maatregelen worden getroffen binnen de federale overheidsdiensten om zuiniger om te springen met elektriciteit, gas, stookolie, water en papier.**
- **alle federale overheidsgebouwen gescreend worden voor het plaatsen van zonnepanelen. De geschikt bevonden oppervlakte bevat zonnepanelen tegen 2011.**

- bij het vernieuwen van het wagenpark binnen de federale overheid nog enkel zuinige en milieuvriendelijke auto's worden aangekocht (rekening houdende met het Ecoscore model van Vito).
- restaurants van de federale overheid maaltijden serveren met ingrediënten afkomstig van de biologische landbouw en/of eerlijke handel en zich als dusdanig laten certificeren. Er wordt zoveel mogelijk gekozen voor streekeigen en seizoensgebonden groenten en fruit. Ook koffie en dranken en andere catering die genuttigd worden binnen federale kabinetten en overheidsgebouwen zijn afkomstig van biologische landbouw en/of eerlijke handel.
- voor het aankopen van overheidskleding criteria voor "schone kleren" worden gehanteerd.
- bij openbare aanbestedingen systematisch rekening wordt gehouden met milieu- en sociale criteria.
- dat de overheid een groeipad uittekent waardoor gradueel meer overheidsgelden belegd worden in overeenstemming met haar sociale, ecologische en ethische doelstellingen.
- dat exportkredieten, verleend door de nationale Delcrederedienst, zouden voldoen aan duidelijke normen inzake milieu, gezondheid, veiligheid, conflictpreventie en mensenrechten en dat hierover meer transparantie zou komen.